

KINDERLIJK GENT

Portret van een Gents jeugdtheaterlandschap anno 2005

Els VAN STEENBERGHE

Een leven als speelvogel

Het is juni. Zon en onweerswolken spelen tikkertje en maken de avond op een Gents stadskoertje prettig spannend. Eigenaar van het stadskoertje is Alexander Devriendt. Een 28-jarige speelvogel die als de artistieke leider van het Gentse theatergezelschap Ontroerend Goed door het leven fladdert. En op dit moment fladdert hij, samen met zijn bendeleden, nogal euforisch in het rond. Zonet bericht gekregen dat zijn gezelschap een tweejaarlijkse structuursubsidie heeft binnengerijfd en al fladderend over zijn koertje is hij er ook nog eens in geslaagd een reuze doorschijnende plasticzak over het plekje te spannen waardoor hij doodleuk rustig en droog onder een druppelende hemel zit. Laat de weergoden maar tikkertje spelen.

Devriendt is altijd al een speelvogel geweest, met woorden, beelden en emoties, op of naast de scène. Als zesjarige kapoen stoof hij voorbij de rokken van Eva Bal recht de vloer op, recht de productie van *Achter Glas* in. Hij is blijven op en rond de theatervloer stuiven.

Toen ik hem vertelde dat zijn gezelschap en hijzelf de opener zouden vormen van een artikel over hedendaags jeugdtheater in Gent, werd me een enigszins veraste blik toegeworpen. Ontroerend Goed en jeugdtheater? Wat hebben die met elkaar te maken?

Veel. Ontroerend Goed is namelijk één van de meest recente (én succesvolle) voorbeelden van een bijzondere Gentse theatertraditie die al sinds medio jaren zeventig aan de gang is. Het Gentse jeugdtheater profileert zich als een talentenpoel voor het theater in Gent én Vlaanderen. Opmerkelijk aan dat legertje Gentse makers is dat het een legertje speelvogels is. Het bestaat uit vogels die van speelsheid hun gedroomde theaterwatermerk maakten, zonder allemaal eenzelfde theatertaal te hanteren. Integendeel.

De Verrassing door De Kopergietry (Foto: Koen Broos)

Theatermaker worden en zijn in Gent, is opgroeien in een nestenplek waar speelvogels de vleugels veilig kunnen uitslaan. Dit overzicht is een tocht langs enkele van de belangrijkste Gentse jeugdtheaternesten. Het jeugdtheaterlandschap van deze stad zal op de volgende bladzijden beschreven worden als een verzameling nesten waar steeds naar teruggekeerd wordt. Want als de fladderende jongeren hun nesten verlaten, dan vertrekken ze zelden voorgoed. Hun nest is een thuis waar ze geregeld terugkeren om zelf met kuikens te werken.

En het koperen nest waar Devriendt uit wegvloog om er onlangs met verse kuikens en zijn ontluikende theatertaal aan de slag te gaan in *Pubers kunnen niet acteren*, is het oudste en meest gerenommeerde Gentse nest waaruit veel van de andere jeugdtheaternestjes ontstonden.

Het koperen nest

De Kopergieterij is in de schoot van Eva Bals Speeltheater gegroeid dat in 1978 het levenslicht zag. Eva Gerretsen wordt medio jaren zestig door haar toekomstige echtgenoot Guus Bal naar Vlaanderen gehaald. Vrij snel laat zij zich als theaterregisseuse opmerken door producties als *Vreemd kind in je straat* (1975-1976) of *Spring!* (1979, het jaar van het Kind waarin PROKA een (eerste) Internationaal Jeugdtheaterfestival organiseerde) die ze steevast met kinderen als inspirators én acteurs maakt. Eva Bal creëert een poosje voor het Brussels Kamertoneel maar vestigt zich vanaf 1978 in Gent om een theater voor, met én door kinderen op te richten: het Speeltheater. Ze stampt een plek uit de Gentse zandgrond die open bloeit tot een Mekka voor jong, speels theatergeweld dat later zélf de theaterteugels in handen zal nemen. Zo fladderen speelvogels als Josse De Pauw, Peter De Graef, Lies Pauwels, Luc Frans, Nic Balthazar, Ives Thuwis, Peggy Schepens uit dit nest. In 2001 doopt Het Speeltheater zichzelf definitief om tot De Kopergieterij - genoemd naar de plek waar het huis sindsdien gevestigd is - maar blijft de dynamische koers verder zetten.

Dit koperen huis creëert professionele producties met en/of voor kinderen en jongeren. Ondertussen voorzien de koperen theaterateliers het huis van een constante stroom ferm jong bloed dat zich in deze ateliers – onder leiding van professionele theaterdocenten en/of theaterregisseurs – danig komt uitleven.

In 2004 wordt een andere betekenisvolle stap gezet in de evolutie naar de huidige Kopergieterij: één van de koperen speelvogels, regisseur Johan De Smet, volgt Eva Bal op als artistiek leider. Bal zelf blijft als artistiek adviseuse aan het

huis verbonden en legt zich opnieuw toe op haar grootste liefde: creëren met kinderen. *De Verrassing* (2005 is de “eersteling”. In deze kindermusical voor volwassenen – in het spoor van haar meesterwerken uit de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw zoals *De Boot* (1983-1984), *De Tuin* (1991-1992) en *Achter Glas* (1993-1994) – gaan kinderen, uitgedost als grappige en aangrijpende minivolwassenen, op zoek naar een feest. Tot de maskers opgezet werden, tot iemand besloot om er een begrafenisfeest van te maken ... Dit is de taal van Bal: emotioneel scherpe, helder sprekende beelden monteren die als een raket naar hart en ziel schieten.

En ondertussen brengt Johan De Smet twijgen aan om zijn nest verder een eigenzinnig, open karakter te bezorgen. De banden met de Gentse theaterscène, die er altijd al waren, worden gekoesterd en aangehaald. De belangrijkste touch in de huidige profilering van het huis lijkt echter wel de gedreven hunker naar multimediale experimenten en creatieve avonturen. Johan De Smet nam fotograaf Mich Van den Berghé onder de arm die niet zozeer de foto's van de voorstellingen schiet maar met zijn stijl, met zijn beelden, dialogueert met de theaterfratsen van dit koperen huis. Andere dialogen die worden aangegaan zijn deze met Gentse scholen. Kunstwerken van kinderen fleuren de muren op. Even waardevol is de dialoog met jonge makers en jeugdtheaterzielen, zoals een Devriendt maar evengoed een Lotte Pinoy, Caroline Lanoye of Inge Goddijn.

En hiermee zijn drie Gentse fladdertalenten genoemd. Pinoy was tot voor kort artistiek kernlid van het Gentse theatergezelschap Larf! dat vooral theater mét en voor jongeren maakt. Inge Goddijn is de geestelijke moeder van Larf! en Lanoye stampte, samen met Raf Walschaerts, 4Hoog uit de grond.

Kleuter worden vanop 4Hoog

Ergens 4Hoog in Gent resideren de bewoners van ... 4Hoog. In 1998 wordt 4Hoog opgericht door Caroline Lanoye en Raf Walschaerts als een noodzakelijk en exclusief theaterproductiehuis voor de allerkleinsten. Caroline Lanoye, intussen bijgestaan door Frans Van der Aa, haalt vooral inspiratie bij beeldende kunsten en dans om kleuters een innemende theaterervaring te bezorgen. Voorbeelden zijn *Didge* (1998-1999), *Sterrenstof* (2000-2001) of *Wolk* (2003-2004) Raf Walschaerts – ook de wederhelft van broer Mich Walschaerts in het cabaretduo Kommil Foo – roept dan weer op tijd en stond de kleuter in zichzelf aan om even heldere als grappige en ontroerende voorstellingen te maken zoals *Waterlanders* (1998-1999), *Akke akke tuut* (1999-2000), *Hondeweer* (1998-1999), *Specht* (2002-2003) of binnenkort *Bol de wereld*.

***Wolk* door 4Hoog**

De voorstellingen van 4Hoog worden gekenmerkt door een grappige muzikaliteit met een ontwapenende flair. *Wolk* is één van de meest recente, poëtische voorbeelden waarbij de acteur Steve De Schepper een tekst – eigenlijk een sprookje – van de hand van Raf Walschaerts speelt in een heuse wolk waar ook het publiek in plaatsneemt. Aan het wolkplafond hangen verschillende alledaagse spullen zoals een bord en een boterhamdoos in een hemels witte kleur. Het mannetje – een heus wolkventje – beschrijft een droom (of is het realiteit?) van een bloemenvrouwetje dat zomaar zijn wolk komt binnengedwarreld langs een lint.

Kleutertheater of niet, de verhalen gaan steevast over liefde, verlangen, verdriet en dromen. 4Hoog maakt theater, zoals Walschaerts het treffend schrijft in een aankondiging van *Waterlanders*, “voor mensen met grote ogen die geloven dat een hand een hondenmuil kan zijn, dat een voetbal de aardbol is. Mensen die lachen om niks en huilen om nog minder.” Kortom, 4Hoog maakt theater voor mensen die de kleuter in zichzelf, die hun kinderlijke verbeelding (nog) niet verloren zijn onderweg.

Walschaerts jaagt niet alleen met zijn eigen pen op de kleuter in elke mens. Als regisseur koestert hij ook bewondering voor de teksten van onder meer auteur Mark Jeanty. In 2002 regisseert Walschaerts Jeanty's *Specht*, in 2005 encenseert hij Jeanty's *Bol de wereld* met de ploeg die ook *Specht* succesvol en teder schoon op de scène wist te zetten: Katrien De Muynck, Han Coucke en Helder Deploige. Deze ploeg is overigens een prettige *mélange* van wat als Gents artistiek wild mag beschouwd worden. Een zootje ongeregeld bestaande uit een actrice, een acteur/cabaretier (Coucke) en een muzikant/acteur (Deploige) die van het speels fladderen tussen genres en kunsten hun waarmerk maken. En zo fladderen ze ook geregeld het kunstenhuis in de Gentse wijk “Brugse Poort” binnen dat het doorprikken van kunsten- en klassengrenzen evenzeer tot zijn lijfkreet maakt: de Vieze Gasten. Die Vieze Gasten trachten zélf ook enige persoonlijke inkleuring te geven aan de term “jeugdtheater”.

Vieze vrolijke vlinders

Want De Vieze Gasten hebben als sociaal-artistieke plek te midden De Brugse Poort niet alleen een stevige hedendaagse identiteit hervonden – na hun politieke theaterperiode in de jaren zeventig – ze zijn ook een nest waar jong theater- en muziekwild een podium vindt om te experimenteren én waar jong publiek een zaal vindt om van de meest uiteenlopende voorstellingen en jeugdtheaterexperimenten kosteloos of tegen erg democratische prijzen te proeven. Aangezien deze organisatie het engagement als de dramaturgische rode draad doorheen hun voorstellingen ziet, organiseren zij op ondeugend onregelmatig gezette tijden – de *Paasrevue* is daar een voorbeeld van – voorstellingen, revues en meer theatraals waarop kinderen en jongeren uitgenodigd worden om onder de gedreven stimulators van dramadocenten een voorstelling in elkaar te boksen. Waar Raf Walschaerts van 4Hoog streeft naar cabaret voor kleuters – of Kommil Foo voor kleuters – daar streven De Vieze Gasten naar cabaret door kleuters. Een perspectiefverschil dat echter bij beide huizen vanuit diezelfde reeds genoemde speelse, gepassioneerde intentie vertrekt om te creëren voor of met kinderen.

Jonge larf

Educatief theater Larf! vormt hier geen uitzondering op. Ondanks hun naam bestaat Larf! al sinds januari 2002. Inge Goddijn richt dit huis op na enkele omzwervingen via radio en televisie. Haar aangeboren fascinatie voor jongeren stuwde Goddijn richting Gent en richting theater maken. Reeds begin jaren negentig is zij actief als gedreven begeleidster en fakkeldrager van een jeugd-theatergroep te Aalter waarmee ze allerlei experimenten uithaalde. Als de jongeren tijdens en door hun toneelspelen maar konden vertellen wat ze kwijt wilden. Die passie voor jongeren én theater ligt aan de basis om Larf! op te richten. In 2002 houdt Goddijn – met hulp van “Jeugd en Vrede” – Larf! boven de doopvont. Larf! is een educatief theatergezelschap waarbij de term “educatief” zo ruim mogelijk moet geïnterpreteerd worden. Educatief staat voor “al spelend jezelf en de wereld ontdekken”. De term staat voor “met en via theater de grenzen van jezelf open - en ontplooien”. Larf! zet niet alleen thematische workshops binnen scholen en hun klassen op. Vaak wordt het gezelschap ook gevraagd om rond een bepaald onderwerp te werken of creëren ze gewoon voorstellingen vanuit een specifieke inhoudelijke context waarbij de ontmoeting tussen jongeren onderling of jongeren en bijzondere medemensen (geestelijk of fysiek gehandicapten bijvoorbeeld) centraal staat. Zoals *Wat het is*, een creatie die “ontstond uit een theaterproject van Larf! in samenwerking met Poco Loco, een aanloophuis voor personen met een psychiatrische/psychologische problematiek”.

Larf! bestaat uit een club enthousiaste, gedreven vrouwen die elk vanuit een andere invalshoek theater met jongeren willen creëren. Zo is Lotte Pinoy een actrice pur sang die zich echter met evenveel goesting in de regiestoel nestelt. Elke Thijs draagt een hunker naar de confrontatie tussen beeldende kunst en jongeren in zich terwijl de orthopedagoge Tine Van Damme vooral een passie bezit om de frêle poëtië van literatuur of pure levensverhalen te verenigen met en op de scène te laten openbloeien door mensen die een minder normale fysieke conditie bezitten.

En als de goesting ontstaat om een innemend verhaal gewoonweg schoon en met professionele makers op de vloer te brengen voor jong en oud, dan gebeurt dat ook. De prikkelende beeldvoorstelling *Klein verhaal over de liefde* (2004-2005) naar het gelijknamige boekje van Marit Törnqvist is daar een treffend voorbeeld van. De voorstelling werd, in een regie van Tanya Hermsen (die reeds haar sporen verdiende bij de Kopergieterij als regisseuse van onder andere het magistrale *Lilith@online*, met tekst van Paul Pourveur (2001-2002)) en met Lotte Pinoy in de hoofdrol, tot een muzikale tocht naar en langs de ontluikende (onmogelij-

ke?) liefde tussen een vrouwtje in een klein paalhuisje en een schipper die telkens langs het huisje vaart.

Opnieuw blijkt uit deze flexibele werkstructuur van Larf! hoe de speelsheid, de kinderlijkheid, de goesting en wonderlijke impulsiviteit voorop liggen binnen het artistieke beleid.

Verse zeepbellen

Die koers is evengoed aanwezig binnen de prille Zeepcompagnie. Ook dit gezelschap kan als een nest dolle speelvogels beschouwd worden. Met Filip Vanmeulebroecke, Steven Beersmans en Benjamin Sercu als de exemplaren die de artistieke kern uitmaken. Vanmeulebroecke is echter geen adept uit het kopen of een ander Gents nest maar voelt de toneelmicrobe van kleins af aan in het bloed kriebelen wanneer hij samen met zijn broer of op zijn eentje een hele file vrachtwagens bij elkaar speelt op de speelplaats van zijn Wetterse school. Alle klassiekers – moedertje en vadertje, doktertje, ... - passeren de revue.

Aan het Lemmensinstituut leert hij vervolgens zijn kompaan en zielsverwant Steven Beersmans kennen. Niettegenstaande hun verschillende lichaamstalen – de rustige taal van Vandemeulebroecke en de fysieke, uitbundige taal van Beersmans – dragen ze een zelfde fascinatie in zich voor het toneelspel, voor het spreken en vertellen vanop een scène aan jonge ogen en oren over dromen en zoeken in het leven. Met filosoof Wouter Vanhoutte als dramaturg en bewaker van de bubbelende Zeepcompagnielijn worden alle spel- en thema-impulsen in evenwicht gehouden.

Tijdens hun studentenperiode aan het Lemmensinstituut leren beide acteurs regisseur Luc Frans kennen die uiterst belangrijk is voor hun ontluiking. Samen met hem maken zij *Tafel voor Twee* (1999-2000) en *Alles is meer dan genoeg* (2001-2002). Nadien gaan ze verder zonder Frans en volgt de encenering van Ignace Cornelissens tekst *De jongen van zee* (2003-2004), gecoacht door Bart Van den Eynde. Met de theatrale bewerking van Klaas Verplanckes meesterlijke prentenboek “Wortels” (*Wortels* in 2004-2005) schieten ze recht in de roos. Deze productie, aldus Vandemeulebroecke, bezat het ideale evenwicht dat een Zeepcompagnieproductie in zich zou moeten dragen: een speelsheid die tegelijkertijd een lichtfilosofische toets bezit.

In het seizoen 2005-2006 plant de Zeepcompagnie met *Toverman* een kleutervoorstelling over het wonder dat het leven is. Die Zeepcompagnie-vertegenwoordigers zijn filosofische speelvogels om in de gaten te houden.

Gefladder aan de zijlijn

Ook het gefladder en geflikflooi omheen die jeugdtheaternesten is onophoudelijk pienter en mag in dit artikel niet onvermeld blijven. Zo werd Victoria – het voormalige Oud Huis Stekelbees – een geëngageerde experimenteerplek voor jong kunstgeweld waar sporadisch maar daarom met niet minder noodzaak en plezier minderjarigen aan deelnemen.

Met eenzelfde oprechte goesting fladdert ook NTGent af en toe langs de nesten, zoals dit seizoen met de productie van Sanne van Rijn *Ik wil dat jij een beer wordt* of het enkele seizoenen geleden (2003-2004) opgezette *Vleugels*-project in samenwerking met De Kopergieterij.

Deze tintelende zijlijn toont hoe het Gentse theaterlandschap een – in de termen van Ellen Stynen¹ – ‘school’ of nestenplek vormt. Daardoor vindt men elkaar geregeld en letterlijk “Onder de torens”, een vereniging waar tal van Gentse speelvogels elkaar gevonden hebben en, in samenwerking met NTGent, ganse projecten uit de grond stampen zoals *Ode Gand, Lille 2004* of het reeds genoemde project *Vleugels*.

Ontsproten uit de moederschoot

Deze Gentse speelvogels mogen niet beschuldigd worden van naïviteit of wereldvreemdheid. Maar ze hebben wel een verwonderde, open blik op het leven. Speelvogels voelen pijn en verdriet maar verliezen daarmee hun speelse levensattitude niet. Ze fladderen, ze vallen, ze botsen tegen muren maar ze blijven recht krabbelen en verder fladderen. Met zo’n grote, verwonderde blik in die open-gesperde kijkers van hen.

Dit jeugdtheaterportret wil aantonen dat het Gentse jeugdtheaterlandschap een amalgaam van speelse nesten is waartussen er naar hartelust gefladderd en

geflikflooid wordt. “Speelvogel zijn” lijkt een typisch Gents trekje omdat deze even koppige als speelse stad het platform en de humus vormt voor zulk een dynamisch klimaat. Spelen is een even noodzakelijk onderdeel van het leven, van kind zijn, van theater als van de stad Gent.

Deze mentaliteit bracht een bedrijvig (jeugd)theaterleven voort, een nest van speelvogels die rond hun nest fladderen, de vleugels uitslaan, regelmatig nog eens naar huis komen ... én plasticen hemels tegen de regen bouwen. Niet om zich van de wereld af te schermen maar om in en ondanks alle omstandigheden nooit te vergeten te genieten van leven en spelen. Om te blijven spelen en het spelen te blijven in vraag stellen, zoals Devriendt het binnen Ontroerend Goed op de meest (on)mogelijke manieren probeert, zoals in *Killusion* (2004-2005), zijn meest recente creatie. Voor *Killusion* schreef Devriendt samen met acteur en artistieke metgezel Joeri Smet een tekst die het midden houdt tussen een sprookje, een moppenmarathon, een veruiterlijking van de essentiële verlatenheid van elke mens, een verbeelding van existentiële Schmerzen en een ode aan seksuele hoogstandjes of staaltjes vlijmscherp egoïsme...

Jeugdtheater in Gent is kinderlijk in de betekenis van open, speels, levenslustig, verwonderd, verlangend en met een onaflatende hunker tot ontdekken, dromen en verdwalen. Deze stad, het Gentse (jeugd)theater, draagt een niet te temmen verlangen in zich om te blijven zoeken naar een ideaal thuisnest op de scène voor (jong) publiek en acteurs.

Noot

¹ STYNEN, Ellen, *De Gentse school*, Onder de Torens, Gent, 2004.